

Експертна дискусія

«Заборона на імпорт українського зерна: наслідки та способи вирішення кризи»

27 квітня 2023 року Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «Заборона на імпорт українського зерна: наслідки та способи вирішення кризи». У ній взяли участь генеральний директор «ІМК» Алекс Ліссітса; віцепрезидент з економічної освіти, доцент Kyiv School of Economics Олег Нієвський; модератор – виконавчий директор CASE Україна Дмитро Боярчук.

Публікуємо ключові тези дискусії, а також стислий переказ доповідей спікерів.

Основні тези

- *Передвиборчий популізм у Польщі – одна з причин заборони на експорт української агропродукції. Сільське господарство в Польщі структуроване – 1.4 млн підприємств, 17% робочих місць залежать від аграрного сектору, тому велику кількість лобістських організацій представлено аграріями, які відстоюють свої інтереси, шукаючи винних у зниженні цін на продукцію.*
- *Через відсутність вертикально інтегрованого сільського господарства у поляків обмежені можливості для зберігання зерна (складський обсяг становить 17 млн тонн, загальне виробництво – 33 млн тонн). Наявні й інфраструктурні проблеми – переважає автотранспорт і залізниця, портове зберігання відсутнє.*
- *Близько 30% аграрного сектору України зруйновано і потребує відновлення – 9 млрд дол. США втрачених активів. Економічні ж втрати недоотриманої вигоди становлять більше 30 млрд дол. США – 80% випуску 2021 року.*
- *Одноособове провадження торговельної політики деяких держав ЄС порушують єдність Союзу, це прецедент і серйозний сигнал для внутрішньої безпеки.*
- *Ситуація в Україні з експортною продукцією на сьогодні: загальний зерновий залишок становить 12 млн тонн, з них 3 млн – одеські порти, 2 млн – Дунай, 1 млн тонн – західний кордон.*
- *Польща має наміри заблокувати величезний перелік товарів з України, імпортованих до Євросоюзу в рамках зони про вільну торгівлю. Це вдарить по всій економіці нашої країни.*
- *Проблема ринку збуту першорядна для України, членство в Європейському Союзі відкриє повноправний доступ до необмеженого ринку споживання.*
- *Мільйони тонн, що не надходять з України, дуже вагомі в контексті теперішньої світової кон'юнктури – світові запаси агропродукції залишаються на рекордно низьких рівнях.*

Переказ дискусії (відео повної дискусії [за посиланням](#))

Нинішня тема – заборона на експорт української агропродукції деякими державами ЄС. Для нас це питання надчутливе, враховуючи, що майже 70% товарного експорту – це аграрна продукція. Основний рух експорту відбувається саме через держави ЄС. Питання не затихає вже другий тиждень, наміри заборонити або обмежити експорт української агропродукції насправді серйозне. Спробуємо розібрати цю ситуацію та зрозуміти, що на нас чекає.

- Вважають, що ситуація, яка склалася з українським зерном, пов'язана з тим, що у Польщі наближаються вибори. Чи справді це так та чи можна очікувати змін з часом?

Алекс Ліссітса

Питання звичайно складне й комплексне. Щоб зрозуміти, що відбувається насправді в Польщі, потрібно оглянути їхню структуру виробництва. Перша проблема – сільське господарство в Польщі структуроване дрібними господарствами. Таких господарства 1.4 млн. Середній розмір сільськогосподарського підприємства в Польщі на сьогодні становить 11 гектарів землі. Згідно з даними польської статистики 17% робочих місць залежать від аграрного сектору Польщі.

Польща досить серйозний гравець на ринку Європейського Союзу не лише в рослинництві, а й у тваринництві, передусім м'яса птиці та свинини. Очевидно, вибори, які мають відбутися в парламенті восени, також серйозно впливають на ситуацію щодо українського імпорту.

Проте спливають не тільки вибори, це не лише одна з проблем. Справді, 17% робочих місць – це величезний електорат і, звісно, популісти з аграрної партії відіграють вагомий роль. У Польщі багато лобістських організацій, які зараз намагаються знайти винних у тому, що ціни на зерно впали. Замість того, щоб проаналізувати ситуацію на глобальних ринках, на ринках зернових, олійних культур, вони знайшли винних, і ними виявились українці.

Коли спілкуєшся з поляками, намагаючись аргументувати, що зараз світовий ринок завалений російським зерном, передусім пшеницею, і саме Росія тисне на світові ринки щодо цін, – ніхто не хоче й слухати. Усі в один голос кажуть, що їхні виборці в принципі не знають, що таке Росія – вона далеко і незрозуміло, що там відбувається. Вони бачать, як щодня проїжджає величезна кількість машин через українсько-польський кордон, ідуть поїзди і бачать у цьому проблему.

Тому так, **передвиборчий популізм на першому місці**, але не лише. Насправді величезні **проблеми наявні в структурі виробництва Польщі**, де є і експорт аграрної продукції. За їхніми даними, багато зерна з України завезено і розміщено на складах Польщі.

Давайте поглянемо на статистику. Загальне зернове виробництво в Польщі +/-33 млн тонн до війни на 2021 рік, з них експорт 23 млн тонн, 10 млн тонн – споживання на внутрішньому ринку. Імпорт становив ще 5 млн тонн у довоєнний час, основна маса імпорту була з України, а саме кукурудза. Здавалося б, абсолютно нічого нового не відбувається – те саме і з ріпаком, соняшником.

Якщо подивитися на цю статистику, то насправді для поляків немає нічого катастрофічного. Проте на сьогодні заїхало набагато більше зерна, і тут важливу роль відіграє зберігання. Завдяки тому, що у поляків немає вертикально інтегрованого сільського господарства, дрібні господарства не мають своїх складів. Загалом на всю країну можливостей для зберігання зерна на 17 млн тонн, що вдвічі менше, ніж вони виробляють. Відповідно, коли українське зерно за дешевими цінами заїхало на польську територію, пройшло процедуру розмитнення, то таким чином знизилися не лише ціни, а й **можливості для зберігання зерна**.

Якщо говорити про транзит, то йдеться і про **інфраструктурні проблеми**. Польща експортувала досить серйозні обсяги зерна – близько 20 млн тонн. З них 5.5 млн тонн відправляли до Німеччини залізницею або автотранспортом. Якщо подивитися на польські порти, навіть на найбільший гданський порт, який має перевагу більш як 50 млн тонн, із них зерно мало дуже маленький обсяг, решта – це металургія та інші продукти, не пов'язані із

сільським господарством. Можливостей для припортового елеватора, зберігання в порту, доставки залізницею таких, як у нас є в Миколаєві та Одесі, в Польщі немає.

Уся польська економіка прив'язана до Європейського Союзу, зокрема й сільське господарство. Експортна інфраструктура зернових, олійних культур відстає від України в рази. Наявні структурні проблеми в сільському господарстві – вони дуже малі та не конкурентоспроможні на європейському ринку, якщо заходить такий монстр як Україна. Саме цього всі бояться в Європейському Союзі. Питання не в тому, що із завершенням восени виборів у Польщі проблеми в сільському господарстві для України закінчаться.

Європейський Союз політично вирішив, що Україна має стати членом Євросоюзу за вирішення фундаментальних речей, таких як боротьба з корупцією, але основна проблема для більшості європейських країн – це аграрна Україна, яка зайде в Євросоюз із 30 млн гектарів землі (у Польщі 15 млн гектарів землі).

Тому питання надзвичайно складне, дуже комплексне і вирішити його до осені буде дуже важко.

- В умовах війни наш експорт і валютний виторг дуже залежні та чутливі. З одного боку, заборона, з іншого – менший врожай. Чи встигли ми вивезти достатню частину продукції та як складається ситуація?

Олег Нієвський

Зараз кінець маркетингового сезону, тому це матиме не такі катастрофічні наслідки, якби це було на початку сезону. Ми регулярно моніторимо збитки та втрати аграрного сектору, зокрема від війни. За нашими розрахунками, близько 9 млрд дол. США становлять збитки, руйнування активів, капіталу в аграрному секторі. Якщо перерахувати на обсяг капіталу сектору до війни, то близько 30% аграрного сектору України зруйновано і потребує відновлення. Якщо говорити про економічні втрати, тобто недоотриману вигоду, доходи, прибутки, то це становить більше 30 млрд дол. США – близько 80% випуску всього сектору 2021 року.

Виторг аграрний сектор втратив майже повністю. Через це великі проблеми з ліквідністю, виживанням і прибутковістю в аграрному секторі.

Якщо подивитися на попередній досвід, фактично з початку війни Росія зробила те саме, що зараз робить Європейський Союз, – закрили море, щоб не було можливості експортувати. Через це логістика зросла, ціни просіли. З економічного погляду зараз схожа ситуація, експорт перебивають, обмежують, ціни будуть ще меншими, логістика ще дорожчою. Це удар передусім по дохідності, прибутковості аграрного сектору та ще більша невизначеність. Невизначеність – це гроші, ризики – це гроші. Що далі робити аграріям, як їм планувати свою виробничу діяльність – зараз залишається великим питанням.

З макроекономічного погляду це також серйозний удар, бо 70% виторгу всього експорту становить аграрний експорт. Це тиск на валюту та інші показники.

- Програма МВФ базується на тому, що валютний виторг буде підніматися. Підписали меморандум, не минуло й місяця, тепер доведеться знову переглядати?

Це питання вже не до мене, але напевно сценарний аналіз потрібно переглядати в бік зниження. У програмі описано кілька сценаріїв, і зараз ми рухаємося до песимістичного розвитку подій.

Часто спекулюють тезою, що ціни в Польщі просіли. Якщо подивитися на щомісячні дані, які публікує Єврокомісія, то екстраординарного руху внутрішніх цін у Польщі не видно. Передусім важливий розрив між світовими і внутрішніми цінами. Нічого особливого там не трапилося, принаймні на мій погляд. Тому їхній аргумент, що ми їм поламали ринок, потребує додаткових досліджень і вивчення.

На порядок вище стоїть проблема єдності Європейського Союзу. Те, що зробила Польща й інші країни в цьому зерновому флешмобі, – одноособове вирішення своєї торговельної політики. Це прерогатива Європейського Союзу, вони як блок повинні вирішувати питання торговельної політики. Усі торговельні договори вирішували між Європейським Союзом та іншим торговельним партнером, а не окремо Польща чи Румунія. Це прецедент, це просто шалений удар на єдність Європейського Союзу, передусім на їхню безпеку, це дуже серйозний сигнал.

Як Європейська комісія відреагувала? Спочатку помахала пальчиком, висловивши свою занепокоєність, як це було 2014 року з Кримом, потім не зробила жодних реальних кроків, щоб домовитися з країнами і запобігти цим рішенням. Такими одноосібними рішеннями країни порушують єдність. Жодних заходів покари не застосовують, до того ж ще й бюджет виділяють у розмірі 100 млн євро на компенсацію фермерам втрат.

У Польщі поширюють інформацію за допомогою пересилання газет, точніше публікацій з різних інтернет-платформ. Ті публікації, що я бачив, мають сильний маніпулятивний характер і економічну безграмотність. Ніхто не дивиться, що відбувається на світовому ринку. Публікують тільки внутрішні ціни, які падають вниз тому, що по-іншому не можуть рухатися, вони повинні падати, оскільки зараз така світова кон'юнктура.

Звинувачують же Україну й далі ніхто розбиратися не хоче. Це дуже легко вкласти виборцям у вуха і легко використати в політичних маневрах у кожній окремій країні.

- Що з цим робити? Оскільки ми євроінтегруємося, нам потрібно буде звикати?

Алекс Ліссітса

Не зовсім погоджуюся з Олегом, що із закінченням сезону проблем не буде. Насправді у нас на сьогодні зернових залишків для експорту близько 12 млн тонн. Україна експортує +/-6 млн тонн, з них 3 млн тонн чекають чергу через одеські порти і 2 млн тонн через Дунай, 1 млн тонн переправляють через західний кордон. Якби у нас безперешкодно працював морський коридор, проблем не було б.

Поки що ситуація абсолютно незрозуміла з Дунаєм. Румунія зайняла позицію дозволу транзиту, але в червні вони вивозитимуть своє зерно. До них додадуться також Сербія та інші Балканські країни, зокрема й Угорщина. Чи будуть там можливості для експорту українського зерна – поки що невідомо.

Росія знову почала блокувати шляхи, виставляючи нові вимоги, що відбудеться після 18 травня ми також не знаємо. Фактично все накопичується. У нас виходить незрозуміла ситуація з Дунаєм, Одесою. Якщо припустити, що не буде Одеси і західного кордону, залишиться лише Дунай, то 12 млн тонн потрібно довозити шість місяців. Через цей час ми знову переходимо в новий сезон і знову все накладається.

Друга проблема пов'язана з блокадою західного кордону, і вона набагато сильніша та важливіша. Дрібних виробників, які, наприклад, опікувалися ягідним господарством і вивозили машинами свою продукцію, зокрема в Польщу, зараз заблоковано. Поляки разом з Єврокомісією хочуть заблокувати величезний перелік товарів, імпортованих до Євросоюзу в

рамках зони про вільну торгівлю. Це дико тому, що під перелік потрапляють ягоди, молочна продукція, птиця. Це дуже сильно вдарить не лише по зерновиках, а й по всій економіці України в цей період.

Наприклад, ріпака торік насіяли мільйон гектарів землі. До цього часу площі під ріпаком постійно падали, торік всі подивилися, що він користується попитом в Європі, ціна стабільно висока для виробництва біопалива в Європі. Відповідно насіяли більше гектарів землі. Тепер питання, куди його дівати, адже заборона стоїть також і на ріпак. Ніхто у світі купувати не буде, переробляти можливостей в Україні немає. Тобто ми зараз заб'ємося ще й ріпаком.

Якщо продовжити цей перелік проблемних питань, пов'язаних із забороною або блокадою нашого західного кордону, то він буде величезний. Збитки підрахувати зараз неможливо, але вони будуть, і досить суттєві. Виникає запитання – як у цьому всьому нам жити далі?

Вирішувати потрібно двома способами. Перший – треба йти до Євросоюзу, це політичний складник. Треба працювати з Євросоюзом, бо нині комусь може бути вигідно, щоб наш аграрний сектор збанкрутів до кінця року.

Сьогодні вранці я дивився новини на BBC. Вони показують, що зараз темпи зростання цін на продукти харчування найбільші за останні 45 років. Це пов'язано з багатьма аспектами, зокрема й з питанням продуктів з України. У нас під забороною соняшникова олія, тимчасом як південь Європи (Італія, Іспанія) зараз потерпає від засухи. Очікується падіння виробництва оливкової олії вдвічі. Ціни на оливкову олію в Євросоюзі того року зросли на 45%, цього року очікується зростання на 60%. Де логіка – заборонити завезення соняшкової олії з України, коли в самих цієї олії немає? Таким чином піднімається продуктова інфляція.

Зараз здебільшого ми апелюємо емоціями, але нам треба апелювати і цифрами. Потрібно брати офіційну статистику: скільки було завезено, коли, за якими цінами і домовлятися з Євросоюзом. Якщо ж Євросоюз не хоче виконувати умови, які вони на себе взяли, тоді виникає логічне запитання, як ми взагалі можемо працювати з Євросоюзом у майбутньому в торгових відносинах.

Якщо Євросоюз хоче продуктову інфляцію 40–50–60%, тоді нехай вийде і розповість своїм місцевим ватажкам аграрного руху, що він справді готовий сприймати блокаду українських товарів і йти на 60% продуктової інфляції.

Нам потрібно зараз йти на контакт з нашими найближчими сусідами, передусім з Польщею. Мусимо донести до польських колег, що те, що відбувається зараз, – це абсолютне безглуздя.

Я також не розумію, як буде відбуватися організований транзит через Польщу. Не уявляю супроводження конвоем товарів з України до точки призначення. Наприклад, їде машина із замороженою полуницею чи малиною, в неї сідає представник прикордонної чи митної служби та супроводжує її до кінцевої точки в місті Німеччини. Дуже багато відкритих питань, але це не означає, що ми маємо скласти руки і сказати, що ми готові просто-напросто стати банкрутами і нічого не робити.

Нам усім потрібно включатися – і аграрним політикам, і бізнесу, зустрічатися з колегами на всіх рівнях для того, щоб якнайшвидше вирішити це питання.

- Між Україною і державами ЄС є високий рівень незбігання в певних поглядах, очікуваннях. Видається абсолютно нелогічним – заборонити Україні продавати свою продукцію, що відповідно збільшує дірку в платіжному балансі і зумовить новий запит

у додатковому фінансуванні від Європейського Союзу. Таке враження, що є проблема розуміння, комунікації, сприйняття.

Олег Нієвський

Тут дуже великий пласт роботи, який потрібно робити нашому дипломатичному відомству і керівництву країни, бо насправді європейські країни не надто переймаються тим, що відбувається.

Наприклад, допомога Німеччини Україні. За даними Kiel Institute for the World Economy, який досліджує міжнародну допомогу, торік близько 500 млрд євро було виділено додатково Німеччині на компенсацію через зростання цін, підтримку енергоносіїв, зменшення цін на паливо. На Україну для підтримки у війні виділено 5 млрд євро. 5 мільярдів проти 500!

Зрозуміло, що внутрішні проблеми набагато важливіше, а з іншого боку, якщо дивитися в корінь проблеми, чому зростають ціни на паливо і продовольство, причина та сама – куди виділяють 5 млрд на допомогу Україні.

Україні треба докладати більше зусиль, щоб звертати увагу на внутрішню політику в цих країнах. Все ж це більше дипломатична функція нашої країни. Багато питань для роздумів і поки що важко назвати конкретні кроки, які потрібно зробити нашій країні.

Можливо, сюди варто підключити Америку, адже початок війни, агресія уможливили об'єднання Європи та США і допомогли зрозуміти, задля чого цей блок. Зараз бачимо, який зворотний процес відбувається, можливо, знову потрібно більше інтенсифікувати роботу зі Сполученими Штатами, щоб вони допомогли.

Алекс Ліссітса

Я багато спілкуюся з німцями, американцями. Якщо запитати, чому Німеччина допомагає більше, то особливо політики середньої ланки говорять про одне й те саме: вони бояться, що ці гроші десь потонуть в українській корупції. Те, що ми як держава не можемо показати ефективну боротьбу з корупцією навіть під час війни, для нас суттєвий мінус. Про це треба відверто говорити.

Якщо ми йдемо в Європу, нам потрібно: а) боротися з корупцією; б) запроваджувати європейські стандарти, робити фундаментальні речі, які покажуть, що ми справді є тими, хто хоче в Європу. Ці речі нам треба вже зараз починати робити, імплементувати або хоча б оцінювати можливості та наслідки членства в Євросоюзі.

У нас у жодному посольстві немає аграрного аташе. Країна, 70% експорту якої йде з аграрного бізнесу, країна, яка прагне до Євросоюзу, де 50% аграрного експорту залежить від позиції Євросоюзу, немає свого аграрного аташе. Це наша біда, бо немає з ким говорити. Наш аграрний аташе в Брюсселі має бути нашим рупором.

Олег Нієвський

Мені здається, що основною проблемою в інтеграції до ЄС у нас буде все ж таки людський капітал. Тобто внутрішня спроможність артикулювати те, що ми хочемо, як це робити, як імплементувати регулювання, робити самі дослідження і показувати, що ми можемо, а що ні. Простір для такого маневрування є, потрібно буде доводити той факт, що не вистачає цих аграрних аташе. Це **проблема внутрішньої спроможності** тому, що просто немає кого туди поставити. Нам потрібно більше приділяти уваги освіті, науці для виховання кадрів, які б допомогли підвищити державну спроможність до впровадження, вирішення і генерації рішень, які б допомогли б нам краще інтегруватися і розвиватися.

- Як можна вирішити ситуацію на цьому етапі?

Алекс Ліссітса

На цьому етапі є два блоки питань. **Перший** стосується термінового вирішення питання щодо блокади чорноморських портів. Цей блок питань не залежить від Європейського Союзу, і нам потрібно відстоювати свою жорстку позицію і дивитися, що з цим робити. У нас є переговорна група, в яку входить і ООН, і Туреччина, і Росія.

Другий блок пов'язаний з Євросоюзом. Як на мене, тут треба все переводити в площину перемовин на рівні Брюсселю. Це означає, що має бути наша репрезентативна делегація і треба виходити на Брюссель з вирішенням не сьогоднішніх проблем, а з перспективою нашого членства і як ми збираємося жити, наприклад, наступні п'ять років.

Якщо буде прийнято часткове рішення, восени ми знову до цього повернемося. Тоді прокинуться французькі, італійські фермери або ще хтось. Нам потрібна чітко закріплена і підписана позиція. Європейський Союз, і передусім Митний союз, так і створювалися. Якщо одна з країн зараз блокує українську продукцію, то це не стимул для отримання дотації, це має бути чітко прописана процедура штрафів для цієї країни. Адже це повне порушення всіх процедур.

Тому нам потрібно терміново формувати делегацію, готувати зустрічі, брати всю статистику, долучати вчених і бізнес. Із цими позиціями треба працювати на рівні Євросоюзу і працювати на перспективу вирішення п'ять–сім років до повного членства України в Євросоюзі.

- Зараз основна дискусія точиться навколо експорту сирової продукції. У перспективі ми віримо, що в ідеалі в Україні буде переробка, і ми пропонуватимемо продукцію вищого рівня. Тоді ж ми будемо зачіпати набагато ширші інтереси. Яке ваше бачення та очікування в цьому напрямі?

Олег Нієвський

Зараз переробна продукція в нас також доволі успішна на європейському ринку. З початку війни в нас доволі суттєво зріс експорт молочної продукції. Навіть у цьому сенсі ми показуємо конкурентоспроможність.

Хотілося б змінити дискурс щодо сирової продукції та переробки. У нас сировина (зерно) насправді також продукція з високою доданою вартістю, про це не потрібно соромитися говорити. Ще не відомо, де більше доданої вартості – у виробництві зерна чи в додатковій його переробці.

У перспективі велике масштабне виробництво зернових, олійних – гарне підґрунтя для розвитку і переробки. Те, що в нас не відбувалося цього на масштабному рівні, – інша проблема. Якщо буде змога для наших виробників інвестувати й отримати вигоду, то вони це зроблять. Буде змога – бізнес інвестується, буде переробка. Відповідно це буде ще більша конкуренція для наших торговельних партнерів.

- Питання про інші ринки збуту, зокрема Китай. Зрозуміло, що європейський ринок цікавий, але, наприклад, рік тому всі боялися голоду в африканських країнах. Можливо, європейський ринок для нас не настільки критичний?

Питання голоду у світі нікуди не зникло. Мільйони тонн, яких не дістають з України, – серйозна проблема для глобального населення. Єврокомісію ж це менше хвилює, оскільки вони мають багатий ринок. Якщо в європейців у сімейному бюджеті витрати на

продовольство становлять 10–15% порівняно з 60–70% в африканських країнах, то це зовсім різне співвідношення чи ставлення до проблеми.

Голод чи недоїдання у світі, а це більше 800 млн населення, залишається на порядку денному. Просто зараз уже звикли, воно стоїть не так гостро, але нікуди не зникло. Мільйони тонн, що не надходять з України, дуже важливі, особливо зважаючи на теперішню світову кон'юнктуру. Світові запаси залишаються на рекордно низьких рівнях. Сільськогосподарські прогнози мають не дуже гарний вигляд, на це потрібно зважати. Ситуація з війною, з Європейським Союзом перебиває інформаційний фонд, але не означає, що ця проблема кудись зникла.

- Скільки часу потрібно для побудови інфраструктури переробної сировини в Україні?

Дмитро Боярчук

Її вже будують і створюють. Щодо переробної продукції, напевно питання стосується більше брендів, коли продукцію під певним українським брендом будуть просувати на міжнародних ринках і завойовувати їх.

Алекс Ліссітса

Переробка і товари з доданою вартістю – це питання вирішення останніх 20 років. Здебільшого ніхто повністю не розуміє, про що йдеться. Перше, ринки збуту – це основне. Український внутрішній ринок досить маленький. Україна забезпечена всіма товарами за винятком брендированих хамонів чи горгондзоли, все інше на українському ринку є. Тому для нас єдиний виклик – це експорт.

Подивимося на глобальні ринки. Африка купувала і купуватиме сировину. Додана вартість нашої ковбаси чи йогуртів їх не дуже цікавить, бо в них немає грошей і каналів збуту цієї продукції. Тому вони купують наше зерно та олію, на цьому все закінчується.

Подивимося на азійський ринок, з чим ми підемо. На цьому ринку ми вже закріпилися з нашою продукцією – зерно, олія. Додатково можемо вийти з молочною продукцією. Тоді ми вступаємо в пряму конкуренцію з Аргентиною та Новою Зеландією, програємо за погодними умовами утримання худоби. З ними битися на глобальному ринку дуже важко. Те саме стосується соєвого шроту, тут програємо бразильцям, американцям.

Якщо взяти якийсь конкретний продукт, що ми можемо дати країнам, де ми ще не присутні, такої продукції дуже мало. Кожна країна, яка має гроші, додану вартість хоче зберігати в себе. Тому вони не хочуть купувати ковбасу. Якщо ж вони купують зерно, то таким чином стимулюють виробництво м'яса, з м'яса виробляють внутрішню ковбасу і таке інше.

Тут усе дуже просто, банально, зрозуміло. Виробити ковбасу чи йогурт можемо, не можемо продати, бо не знаємо куди. Євроінтеграція відіграє важливу роль тому, що якби ми пішли в Євросоюз і нам би відкрили кордони, то це 450 мільйонів багатих жителів, доходи яких суттєво вищі, аніж у середньому у світі. Там ринок просто безмежний, ми можемо туди їхати з нашими йогуртами, сирами і знайдемо свого споживача.

Повертаючись до запитання про інфраструктуру: якщо буде ринок збуту, то інфраструктура існуватиме, її вибудують. Знайдеться і банківське фінансування, зрозуміло, потрібно, щоб закінчилася війна, але основне і центральне – це ринок збуту, потім гроші, стандарти якості, люди. Поки що для нашої аграрної продукції, крім Євросоюзу, більше ринків збуту не бачу.

- Як ви оцінюєте перспективи функціонування зернового коридору в найближчий місяць?

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Олег Нієвський

Мені здається, тут треба дивитися з перспективи, кому вигідно, якби цей коридор функціонував. Росії абсолютно не вигідно, вони робитимуть усе можливе, щоб вставляти палиці в колеса.

Зерновий коридор буде функціонувати так, як він до цього функціонував. На жаль, триватимуть звинувачення, всі можливі заходи, щоб він функціонував якомога повільніше, так, щоб високий ризик зупинки тривав, щоб довіра до нього залишалася на мінімальному рівні. Доки не закінчиться війна, доки Росія буде нашим ворогом і великою загрозою, він так і продовжуватиме функціонувати.

Дмитро Боярчук

Нам потрібно вчитися працювати в умовах євроінтеграції, є багато своїх особливостей у цьому питанні, багато речей збіглися в часі. Навіть якщо на європейському ринку будуть певні перепони, все ж українська продукція, маючи можливість експортуватися, транспортуватися через порти, буде конкурентною і потрібною. В умовах, коли існує проблема з портами, а до того ще й перекривають рух через кордон, – це подвійний удар.